

**Memòria de la intervenció arqueològica al carrer de
Santcliment núm. 22**

Barcelona (Barcelonès)

Codi: 102/18

**Núm. expedient:
470 K121-NB 2018/1-22380**

Agost de 2020

Gemma Caballé Crivillés

ÍNDEX

1. Introducció	2
1.1. Fitxa tècnica del jaciment	3
1.2. Resolució	4
1.3. Marc geogràfic i geològic. Situació urbanística de l'edifici	4
1.4. Contextualització històrica. Intervencions arqueològiques anteriors a l'entorn de l'edifici	6
1.5. Motius de la intervenció	8
1.6. Treballs realitzats. Objectius	9
1.7. Metodologia	10
2. Resultats	11
3. Conclusions	17

Annexes:

Annex I. Inventari Unitats Estratigràfiques

Annex II. Documentació planimètrica

Annex III. Documentació fotogràfica

1.INTRODUCCIÓ

En aquesta memòria es presenten els resultats i conclusions de la intervenció arqueològica que s'ha dut a terme al carrer de Santcliment 22 de Barcelona (Barcelonès) i que estava vinculada a les obres del rehabilitació de l'edifici. La intervenció s'ha dut a terme entre el 30 de juliol i el 10 d'agost de 2018. Els treballs arqueològics han consistit en el seguiment dels moviments de terra associats al projecte d'obra. A partir d'aquest, s'ha excavat el fossat de l'ascensor i una rasa de pas del clavegueró de l'edifici, que aprofitava el pas del servei existent. Els resultats de la intervenció han estat negatius, pel que fa a estructures anteriors a l'edifici actual.

El promotor de l'obra, que és qui ha finançat la intervenció arqueològica, ha estat el propietari de l'edifici, Luca Ongaro, que alhora és l'arquitecte que ha redactat el projecte arquitectònic de rehabilitació de l'edifici. La direcció de la intervenció l'ha dut a terme l'arqueòloga Gemma Caballé Crivillés. Els treballs arqueològics s'han dut a terme amb la corresponent autorització del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i amb la supervisió dels Serveis d'Arqueologia de l'Ajuntament de Barcelona i de la Generalitat de Catalunya. El codi d'intervenció del Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament de Barcelona és el 102/18.

1.1. Fitxa tècnica del jaciment

FITXA TÈCNICA

Jaciment: Barcelona
Lloc de la intervenció. Situació de l'edifici Carrer Santcliment 22
Coordenades UTM. 430210,3; 4581104,2 (UTM 31N/ETRS-89)

Població Barcelona (districte de Ciutat Vella)
Comarca Barcelonès

Dates intervenció. 30 juliol al 10 d'agost de 2018

Codi Servei d'Arqueologia de Barcelona: 102/18

Tipus de jaciment Urbà. Edifici actual construït al segle XIX, amb ocupació antròpica documentada a la zona des d'època prehistòrica fins a època contemporània

Cronologia. Segles XIX-XX (edifici)

Tipus d'intervenció. Preventiva. Seguiment arqueològic moviments de terra al subsòl de l'edifici

Motivació de la intervenció. Projecte arquitectònic de rehabilitació de l'edifici

Promotor. Luca Ongaro

Direcció arqueològica Gemma Caballé Crivillés

Digitalització planimetria Maria Pujals Bultó

1.2. Resolució

Resolució de la directora dels Serveis Territorials de Cultura a Barcelona, del 27 de juliol de 2018, **autoritzant la realització d'una intervenció arqueològica preventiva al carrer Santcliment 22** de Barcelona (Barcelonès).

Expedient: 470 K121-NB 2018/1-22380

Activitat autoritzada: control i excavació

Termini de realització de la intervenció: del 30 de juliol al 10 d'agost de 2018

Direcció arqueològica: Gemma Caballé Crivillés

1.3. Marc geogràfic i geològic¹. Situació urbanística de l'edifici

Barcelona és un municipi situat en una plana que presenta uns 5 km d'amplada. Té com a límits el mar a l'est; la serra de Collserola, integrada dins la Serralada Litoral Catalana, al sud-oest, amb el cim de Sant Pere Màrtir; el Tibidabo com a cim destacat al nord i al nord-oest, destaca el Puig del Baró; el delta del riu Llobregat al sud, i el delta del riu Besòs, al nord-est. El seu relleu físic pertany a tres unitats: la Serralada Litoral, el Pla de Barcelona i els deltes del Llobregat i del Besòs.

En conjunt, el Pla de Barcelona és fruit d'una falla que s'originà per l'enfonsament del Massís catalano-balear, que determinà la seqüència geològica del subsòl de la zona, on les capes més profundes estan compostes per pissarres del paleozoic amb intrusions granítics. Durant el miocè i el pliocè es dipositaren margues i argiles damunt de les pissarres, amb alguna intrusió de graves. Posteriorment, la descomposició dels massissos que envoltaven el Pla aportaren acumulacions de blocs de calcàries i argiles, a les quals es sobreposaren en períodes més secs, formacions de crostes calcàries.

El Pla de Barcelona està format pel territori comprès entre el mar Mediterrani i la Serralada Litoral d'est a oest, i entre els rius Besòs i Llobregat de nord a sud. Al nord hi ha la Serra de Collserola, que n'és el cim més alt (542m s.n.m.). La serralada de Sant Mateu, a llevant, i el massís del Garraf, a ponent, fan que les entrades fàcils al pla d'al·luvió damunt el qual reposa la ciutat, siguin els passos fluvials del Besòs i el Llobregat. El Pla de Barcelona és una plataforma suaument inclinada cap al mar. El seu nivell es veu alterat per elevacions naturals, com els Serrats de la Rovira, al nord-oest i els turons menors del front marítim, que són el Mont Taber, i el bloc de Montjuïc (189 msnm), situat al sud de la ciutat.

La badia existent entre aquestes dues formacions del front marítim va donar lloc a una zona lacustre coneguda com el Cagalell. Aquesta zona de maresmes o

aiguamolls es va originar amb la formació d'una barrera d'arena litoral, probablement després de la darrera fase glaciària (fa uns 15.000 anys). A la llacuna hi anaven a parar diverses rieres, com la de Valdonzella, de Magòria i de la Creu d'en Malla, que hi van anar dipositant llocs argilosos, i molt orgànics, de color gris o negre. Amb el temps, la zona lacustre va quedar reblerta, de manera que ja no apareix als primers plànols de la ciutat del segle XVI.

La línia de costa ha anat avançant al llarg dels temps. En època romana, les aigües arribaven fins a la vessant marina del Mont Taber, seguint el litoral aproximadament per la part alta de l'actual Parc de la Ciutadella. A mesura que la costa va anar avançant es varen formar zones humides o de pantans que es recullen en la toponímia, com el Clot, la Llacuna, el Gorg, o l'estany del Port, als peus de Montjuïc.

Les òptimes condicions climàtiques i estratègiques de la ciutat han afavorit al llarg del temps al seu desenvolupament. Els seus orígens se situen en el petit pujol de Tàber, però ben aviat els límits s'anaren expandint pel pla.

Situació urbanística de l'edifici

L'edifici on s'ha dut a terme la intervenció arqueològica se situa al carrer de Santcliment 22, al barri del Raval, del districte de Ciutat Vella de Barcelona.

Plànol de la zona del Raval on se situa l'edifici, marcat en un punt i encerclat en vermell (www.igcc.cat veure)

El punt on s'ubica l'edifici té una altitud de 10m snm i unes coordenades: 430210,3; 4581104,2 (UTM 31N/ETRS-89)

1.4. Contextualització històrica. Intervencions arqueològiques anteriors a l'entorn de l'edifici

L'edifici on s'ha dut a terme la intervenció arqueològica està situat al barri del Raval de Barcelona. En aquesta zona de la ciutat s'han documentat restes arqueològiques d'època prehistòrica (del neolític i el bronze). Les restes corresponents a aquests períodes s'han documentat de manera especial a l'àrea de Sant Pau del Camp, l'Illa Robador, el carrer de la Reina Amàlia i el carrer Espalter. Posteriorment, en època romana, la zona va formar part del *suburbium* de *Barcino*, que se situava a l'exterior de la muralla. L'edifici on s'ha dut a terme la intervenció està aprop d'una important via romana, la derivació de la Via Augusta, de la qual destaca el tram documentat al subsòl del mercat de Sant Antoni, així com les estructures funeràries de la necròpolis associada amb aquest vial, que s'han documentat al mateix mercat i a la intervenció arqueològica efectuada a la plaça del Pedró. A partir del segle XIII l'àrea del Raval es va anar urbanitzant gradualment i a finals del segle XIV va quedar inclòs a la nova línia de muralla, que va ordenar construir Pere III i que se tancava la ciutat pels actuals carrer de Pelai, les rondes de Sant Antoni i Sant Pau i el Paral·lel. Tot i la progressiva urbanització, una part important de la zona estava ocupada per àrees de producció agrícola. Al segle XIX, especialment a mitjans de segle, es va produir un important canvi urbanístic a partir de la construcció de les primeres cases-fàbriques.

Intervencions arqueològiques anteriors a l'entorn de l'edifici

Any 1988. Intervenció arqueològica al voltant del Monestir de Sant Pau del Camp (carrer de Sant Pau 99), dirigida per Albert Bacaria, Emília Pagès i Ferran Puig². Les restes documentades en aquesta intervenció definien cinc fases constructives que se situaven cronològicament entre època prehistòrica i època moderna. La primera fase la configuraven restes d'un fogar i una estructura, que se situaven cronològicament a l'edat del Bronze (2100-800aC). La segona fase se situava cronològicament en època romana imperial (segles I-III dC), que podria haver tingut continuïtat fins al segle V dC. Les restes d'aquest període estaven associades a una vil·la rústica pertanyent a l'ager de *Barcino* i es corresponien a fonamentacions, una zona d'emmagatzematge i fins a 20 enterraments, que s'ubicaven al voltant de la vil·la. La tercera fase s'ubicava a l'edat mitjana (segles X-XV). Les estructures d'aquesta fase se situaven a l'angle definit pel monestir i el carrer de Sant Pau i es corresponien a estructures vinculades a activitats agrícoles. De la quarta fase constructiva, emmarcada entre els segles XV-XVII, es van documentar diferents restes arquitectòniques situades a la façana del carrer Sant Pau, que es corresponien

a construccions domèstiques. La darrera fase s'ubica a partir del segle XIX i les seves restes es corresponien a les estructures soterrades vinculades a les construccions fabrils, que van ser enderrocades per a construir el parc que estava projectat en el punt on es va dur a terme la intervenció arqueològica.

Anys 1990-1991. Intervenció arqueològica al carrer de Sant Pau 92, dirigida per Mònica Blasco (l'any 1990) i Robert Farré i Josefa Béa (anys 1990 i 1991)³. Els treballs arqueològics estaven vinculats a la construcció d'un nou edifici, destinat a caserna de la guàrdia civil. A partir de la intervenció es van documentar restes d'una necròpolis romana i un jaciment neolític i del bronze. Del Neolític Antic (5500-4000aC) i Mig (4000-3200aC) es van localitzar enterraments, sitges, estructures de combustió, així com possibles nivells d'ús i forats de pal. Del Bronze Inicial (2200-1800aC) es van documentar estructures de combustió i d'emmagatzematge, juntament amb restes de possibles estructures d'hàbitat; pel que fa a les restes del Bronze Final (1100-800aC), es corresponien a un petit embassament d'origen antròpic, amb un mur de contenció de pedres disposades verticalment i restes de possibles estructures d'hàbitat. De la necròpolis romana es van documentar 34 tombes d'inhumació, que es van datar entre els segles IV i VI Dc.

Any 1999. Intervenció arqueològica al carrer de la Reina Amàlia 20-22, dirigida per Marc Jiménez (Arqueocat)⁴. La intervenció va consistir en l'excavació de 6 sondeigs i dues rases. A partir d'aquesta excavació es van documentar un seguit d'estructures (murs i dipòsits) que es corresponien a la colònia industrial del segle XVIII, que ocupava el solar. En algun sondeig es van recuperar fragments de ceràmica prehistòrica, que s'ubicarien al Bronze Final (1100-800aC).

Anys 2003-2004. Intervenció arqueològica al carrer de la Reina Amàlia 16-16bis, dirigida per Amaia Bordas i Natàlia Salazar (Arqueocat)⁵. Els treballs arqueològics es van dur a terme en dues fases diferenciades: inicialment es van dur a terme un seguit de sondeigs, el resultat dels quals va motivar que es dugués a terme una excavació en extensió de tot el solar. A partir dels resultats de la intervenció es va documentar una primera fase d'ocupació que se situava al Neolític Final (3200-2500aC). D'aquest moment es van documentar cinc estructures, formades per acumulacions de pedres disposades a l'argila. La segona fase se situava en època baix-medieval (segles XIV-XV) i les restes que la configuraven es corresponien a estructures (un pou i feixes de vinyes) vinculades a una zona hortícola, que podrien formar part de les propietats del monestir de Sant Pau. La tercera fase constructiva se situava en època moderna (segles XVI-XVIII); d'aquest moment es van documentar les restes d'una cambra de combustió d'un forn per a elaborar vidre,

juntament amb restes orgàniques vinculades amb una àrea d'un hort de conreu de plantes medicinals, que se situaria en aquesta àrea. La quarta i darrera fase constructiva se situava al segle XIX i es corresponia al moment de la construcció de la casa-fàbrica que s'havia enderrocat prèviament a l'inici de la intervenció. Durant els treballs arqueològics es van documentar les estructures soterrades de l'edifici (clavegueram, fosses sèptiques i fonamentacions).

Any 2005. Intervenció arqueològica al carrer de la Riereta 37-37bis, dirigida per Javier González (Arqueocat)⁶. L'excavació del solar, prèviament a la construcció d'un nou edifici, va permetre documentar restes prehistòriques destacables, que se situarien en la prehistòria recent. Els diferents nivells o fases d'ocupació mostraven quatre fases d'ocupació, que anaven des del neolític final (3200-2500aC) fins a l'edat del Bronze (2100-1500aC).

Anys 2011-2012. Intervenció arqueològica a la plaça del Pedró, dirigida per Esther Medina (Atics, SL)⁷. Aquesta intervenció estava motivada per les obres d'adequació de la plaça i es van identificar cinc fases d'ocupació, que anaven d'època romana altimperial (segles I-III) fins a època contemporània. De la primera fase (segles I-III) es van localitzar les restes d'un mur, que estaria vinculat a la via que sortia de *Barcino*, juntament amb sis unitats funeràries. La segona fase constructiva s'ubicava en època tardoantiga (segles IV-VIII) i les restes d'aquest període es corresponien a una unitat funerària. De la tercera fase constructiva, situada en època medieval (segles XIII-XV), es van localitzar estructures negatives i estrats d'anivellament associats amb tasques agrícoles, tots ells anteriors a la construcció de l'església de Sant Llätzer; la resta d'estructures de cronologia medieval pertanyien al convent de les Jerònimes (fundat al segle XV), a les dependències situades al sector nord del seu claustre. La quarta fase constructiva se situava en època moderna (segles XVI-XVII), amb les restes d'aquest moment que es corresponien a elements i reparacions del mateix convent. Pel que fa a la cinquena fase, s'ubicava en època contemporània (segles XIX-XX), amb les estructures d'aquest període que podrien estar associades a les dependències de l'antiga fàbrica cotonera situada a l'espai on al segle XX s'hi va obrir el carrer d'Erasme Janer.

1.5. Motius de la intervenció

Tal i com s'ha presentat en l'apartat anterior, l'edifici on s'ha dut a terme la present intervenció se situa a una zona propera de l'àrea de Sant Pau del Camp, l'Illa Robador, el carrer de la Reina Amàlia i el carrer Espalter on s'han documentat restes prehistòriques. En una època posterior, aquesta zona va formar part del *suburbium*

de *Barcino*, fora muralles i a una zona propera on se situa l'edifici (a l'actual carrer Hospital) hi discorria la derivació de la Via Augusta, a partir de la qual s'accedia a la ciutat. Ja en època medieval va quedar inclosa al recinte emmurallat de la ciutat i en època moderna es van edificar la major part dels edificis actuals. Aquest és el cas de l'edifici on s'ha efectuar la intervenció arqueològica, que s'hauria construït a mitjans del segle XIX.

D'aquesta manera, l'espai on se situa l'edifici s'inclou en una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric. Tal i com estableix la normativa municipal i general, d'acord amb la legislació vigent en matèria de patrimoni, qualsevol actuació que impliqui afectacions al subsòl de la finca suposa la realització d'una intervenció arqueològica preventiva. En el cas de la ciutat de Barcelona, les directrius de les intervencions arqueològiques es determinen des del Servei d'Arqueologia de l'Institut de Cultura de Barcelona, a partir del Projecte d'Intervenció Arqueològica que es redacta des del mateix Servei.

1.6. Treballs realitzats. Objectius

Els treballs que s'han dut a terme han consistit en el seguiment directe, per part de l'arqueòloga, dels moviments de terra previstos en el projecte d'obra. Aquests han consistit en l'excavació del fossat de l'ascensor i la rasa de pas del clavegueró. Els treballs d'excavació s'han dut a terme de manera manual, per part dels peons de l'empresa constructora que duia a terme les obres de rehabilitació de l'edifici.

L'excavació de la rasa del clavegueró ha aprofitat el pas de l'estructura clavegueró existent, fet que ha suposat que tan sols es retirés aquest element anterior. Pel que fa al fossat de l'ascensor, durant la seva excavació s'han documentat restes corresponents a l'edifici actual (la fonamentació d'un mur interior i diferents estructures soterrades). Un cop documentades aquestes estructures han estat desmuntades per a continuar i finalitzar l'excavació del fossat.

Els objectius a nivell general de la intervenció arqueològica han estat la localització i documentació de les possibles restes situades al subsòl de l'edifici. La seva documentació ha de permetre ampliar i completar les dades relacionades amb l'evolució històrica de l'edifici i l'espai on s'ha intervingut, per tal de poder ampliar i aprofundir en el conjunt de la història de la ciutat.

1.7. Metodologia

La metodologia que s'ha emprat és la proposada per E. Harris en les excavacions arqueològiques en extensió, adaptades a les particularitats específiques de la intervenció. A partir d'aquesta, s'ha distingit cada estructura i nivell localitzats i se'ls ha donat un número identificador a cada un d'ells, anomenats Unitat Estratigràfica (UE). De cada Unitat Estratigràfica s'ha realitzat una fitxa descriptiva, on s'indica la seva situació en el context de la intervenció, la seva descripció, la relació estratigràfica amb les altres unitats, així com la seva possible funcionalitat i ubicació cronològica. Aquestes fitxes es presenten a l'annex I de la present memòria.

Així mateix, s'ha realitzat la documentació fotogràfica i planimètrica (mitjançant plantes i seccions) de cada sondeig i de les estructures i estrats localitzats. La documentació planimètrica es presenta a l'annex II, mentre que la fotogràfica, a l'annex III.

2.RESULTATS

Com s'ha esmentat anteriorment, a nivell de seguiment arqueològic s'ha efectuat el control de l'excavació del fossat de l'ascensor i de la rasa de pas del clavegueró (plànol 1: planta situació rasa i fossat ascensor). El fossat de l'ascensor s'ha excavat a la zona central sud; pel que fa a la rasa de pas del clavegueró, s'ha situat al mateix punt per on discorria el clavegueró existent i tenia una direcció est-oest. El pas d'aquesta rasa per aquest punt ha suposat que tan sols s'hagi localitzat el nivell que reblia la rasa associada amb el clavegueró anterior i el tub que el configurava.

Pel que fa al fossat de l'ascensor, la seva planta era quadrada, de 1'50x1'50 i s'ha excavat una profunditat de 1'40m. Val a dir que a nivell de planta, s'ha ampliat l'excavació 80cm en direcció est a les cotes superiors (fins a 2'30m de llargada total), ja que la poca consistència del rebliment que cobria la coberta d'una fossa sèptica de l'edifici que se situava en aquest punt aconsellava, per motius de seguretat, atalussar el perfil de l'excavació. Aquest talús i la contenció del rebliment s'ha efectuat mitjançant pedres.

Rasa del pas del clavegueró, un cop retirat el pas existent

Els resultats de l'excavació del fossat han estat negatius pel que fa a la localització d'estructures o elements anteriors a l'edifici actual, que s'hauria edificat a mitjans del segle XIX. En aquest sentit, les estructures documentades es corresponien a la fonamentació d'un mur de tancament interior (UE-06), del moment de la construcció de l'edifici i a un seguit d'elements vinculats amb la recollida d'aigües residuals del mateix edifici, que se situarien cronològicament entre el segles XIX-XX (plànols 2 i 3: plantes i seccions fossat ascensor). Totes aquestes estructures quedaven afectades pel fossat de l'ascensor i un cop documentades han estat desmuntades.

La fonamentació UE-06 tenia una direcció sud-nord i estava bastida amb pedres de mida diversa i algun maó, disposats de manera irregular i lligats amb morter de calç. Tenia una amplada de 45cm i se n'ha documentat una llargada de 1m, continuant més enllà del límit nord de la zona excavada. La seva cota de localització se situava a 40cm (9'57m snm) respecte el nivell de circulació del moment de la intervenció

(UE-01) i tenia una alçada de 64-86cm. A nivell estratigràfic, les cotes inferiors del mur se situaven i reblen l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-13, que tallava un estrat de rebliment anterior a l'edifici (UE-07). De l'UE-06 se n'ha documentat el seu extrem sud, que estaria en contacte amb el mur de tancament sud de l'espai (UE-08). A nivell de subsòl en aquest punt de contacte s'hi situava la canalització UE-11, que es lliurava als dos murs. Aquesta estructura s'hauria bastit també en el moment inicial de la construcció de l'edifici, posteriorment als murs UE-06 i 08. A la zona sud de la cara est, al mur UE-06 se li lliuraria la fossa sèptica UE-09, si bé aquest contacte que s'hauria perdut en el moment en què es va desmuntar la fossa (al segle XX).

L'UE-06 funcionaria com a tancament interior de l'edifici, en el moment de la seva construcció inicial i definia dos espais a est i oest. La seva cara est s'alineava amb l'extrem est del mur de tancament de la zona oest; el contacte entre els dos murs

Mur UE-06 i cotes inferiors de la canalització UE-11

definiria l'angle de tancament sud-est de l'espai situat a l'oest. Possiblement en el punt on s'ha documentat el mur (el seu extrem sud) s'hi ubicaria una porta de comunicació entre els dos espais. L'UE-06 hauria estat desmuntada al segle XX, quan es va instal·lar la biga de ferro que actualment discorria per damunt d'on se situava el mur. En aquest moment els dos espais inicials es van unificar.

La presència de la possible porta en el punt on s'ha documentat l'UE-06 hauria motivat que en aquesta zona s'hi ubiqués el pas de la canalització desguàs del moment de la construcció inicial de l'edifici (UE-11), que hauria estat substituïda per una canalització posterior (UE-04D). A nivell d'identificació estratigràfica, el pas d'aquesta darrera canalització i tres estructures més que funcionarien en el mateix moment (UE-04A, B i C) s'han identificat com a UE-04, si bé cadascuna d'elles ha estat diferenciada amb una lletra. Totes elles s'haurien bastit a finals del segle XIX-segle XX, possiblement quan el mur UE-06 ja hauria estat desmuntat. La cota de localització d'aquests elements se situava a 12-15cm (9'85m snm) respecte el nivell de circulació de l'espai i la seva potència anava dels 10 als 32cm. Pel que fa a la canalització UE-04D, tenia un perfil quadrat (de 30x30cm) i estava bastida amb maons, que configuraven la seva base, murs i coberta. S'ha localitzat a la zona central de l'àrea excavada i tenia una direcció era oest-est, amb una desviació cap al nord-

est; l'extrem est de l'UE-04D possiblement connectaria, ja a l'exterior de l'edifici, amb el col·lector del carrer. Els maons de coberta de l'UE-04D s'havien conservat als extrems est i oest de l'àrea excavada i el seu interior estava reblert per un estrat de terra sorrenca, de tonalitats marró fosc, que s'hauria format un cop amortitzada l'estructura. La construcció d'aquesta estructura hauria suposat el desmuntatge de part de les cotes superiors del mur UE-06 en el punt on passava. Al sud est de l'UE-04D se li lliurava una estructura de maons, UE-04B, que també es lliurava al mur UE-08. L'UE-04B estava bastida amb maons i se n'hauria documentat el seu extrem est, continuant més enllà del límit oest de l'excavació. La part localitzada tenia una planta de «L» invertida i se n'havia conservat una o dues filades de maons, amb una alçada màxima de 10cm. Per les seves característiques, l'UE-04B es correspondria a la base d'algun element, de poca alçada, que es lliuraria al mur UE-08.

A l'est de l'UE-04B se li lliurava l'UE-04A, que es corresponia a una base de ciment que funcionaria amb alguna estructura soterrada (tipus dipòsit) situada en aquest punt. La seva planta era rectangular (est-oest) i continuava més enllà del límit est de l'excavació; la seva amplada era de 62cm i se n'ha documentat una llargada de 1'35m. El ciment que configurava l'UE-04A seria el mateix que definia la

Estructures corresponents a l'UE-04 i mur UE-06

fonamentació del pilar (UE-10) al damunt del qual es recolzava la biga de ferro, que s'hauria definit en el moment del desmuntatge del mur UE-06. El tancament nord-oest de l'estructura associada amb l'UE-04A el definia el mur UE-04C. Aquest estava bastit amb maons, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç. Tenia una amplada de 35cm i se n'ha documentat una llargada de 70cm, continuant més enllà del límit est de la zona excavada. Possiblement l'UE-04C es correspondria a un mur d'una estructura anterior al dipòsit associat a l'UE-04A i que hauria estat aprofitat en el moment de la construcció d'aquest darrer.

Les estructures corresponents a l'UE-04 estaven cobertes pel rebliment vinculat a la instal·lació del paviment de cairons, UE-02, que s'ha documentat per sota del paviment de ciment (UE-01), que configurava el nivell de circulació de l'espai en el moment en què s'ha dut a terme la intervenció. Els cairons de l'UE-02 eren quadrats, estaven disposats a junt seguit i es recolzaven al damunt d'un nivell de ciment, que actuava també de lligam entre els cairons. La seva cota de localització se situava

Paviments UE-01 i 02

a 6cm (9'91m snm) del nivell de circulació existent i tenia un gruix de 10cm. En algun punt de l'àrea excavada, l'UE-02 no s'havia conservat o bé presentava una reparació de ciment. Aquest paviment estaria substituint el nivell de circulació inicial de l'edifici i se situaria cronològicament al segle XIX-inicis del segle XX. L'UE-02 estava coberta per l'UE-01, que es corresponia al paviment de ciment

que configurava el nivell de circulació existent en el moment de la intervenció. La cota de localització de l'UE-01 se situava a 9'97m snm i tenia una potència de 5cm. La cronologia de la seva instal·lació s'ubicaria al segle XX.

Per sota del paviment UE-02 s'ha documentat un estrat de rebliment, UE-03, que estava format per un nivell de terra sorrenca i poc compactada, amb una alta proporció de restes de material de construcció. La seva cota de localització se situava a 15cm (9'82m snm) respecte l'UE-01 i tenia una potència de 43-50cm. Aquest estrat es correspondria a un rebliment, que s'hauria format a partir del desmuntatge de diferents estructures i regularitzaria el terreny prèviament a la instal·lació del paviment UE-02. Dues de les estructures desmuntades es correspondrien al mur UE-06 i a la canalització UE-11, a les quals l'UE-03 cobria. Durant la seva formació s'hauria definit la canalització UE-04D, mentre que les estructures UE-04B i C se li assentaven al damunt i l'UE-04A la tallava. A nivell cronològic, situem l'UE-03 a inicis del segle XX.

Pel que fa a les estructures associades amb el moment de la construcció inicial de l'edifici, que funcionarien amb el mur UE-06, es corresponien a la canalització de desguàs UE-11 i a la fossa sèptica UE-09. Ambdues estructures estaven cobertes per l'UE-03. L'UE-11 s'ha documentat a l'extrem sud-oest de l'excavació i es lliurava a la fonamentació del mur UE-08 i també a l'UE-06. La seva direcció era oest-est i tindria una planta rectangular.

Fossa sèptica UE-11, amb la fonamentació de ciment UE-10

D'aquesta canalització se n'han documentat els seus murs de tancament nord i sud, que estaven bastits amb maons, disposats regularment i lligats amb morter; pel que fa a la seva coberta, hauria estat desmuntada en el moment de la seva amortització i no s'havia conservat. S'ha localitzat a 36-42cm (9'61-9'55m snm) respecte l'UE-01 i se n'ha documentat una alçada de 63-69cm; l'amplada interior de l'estructura era de 22cm. L'extrem est de l'UE-11 contactaria amb la fossa sèptica UE-09; d'aquesta manera, els residus transportats per la canalització anirien fins a la fossa. El contacte entre les dues estructures es va desmuntar en el moment en què es va construir la fonamentació del pilar de ferro, UE-10, al damunt del qual es recolzava la biga de ferro col·locada posteriorment al desmuntatge del mur UE-06. En aquest mateix moment les UE-09 i 11 haurien deixat de funcionar.

De la fossa sèptica UE-09 se n'ha documentat el seu extrem oest i continuava més enllà del límit est de l'excavació. La zona central i sud de l'estructura i el seu extrem est, en el punt on es lliuraria al mur UE-06, haurien estat desmuntats en el moment de la construcció de la fonamentació del pilar UE-10, que rebria el trencament vinculat a aquest desmuntatge (UE-12). La planta de l'UE-09 era rectangular, orientada d'est a oest i se n'ha

Perfil de la volta de la fossa sèptica un cop desmuntada la part afectada

documentat una llargada de 93cm i una amplada de 63cm. La cota de localització superior de l'estructura se situava a 21cm (9'76m snm) de l'UE-01 i se n'ha documentat una alçada màxima de 1'16m, continuant per sota de la cota final de l'excavació. De l'UE-09 se n'ha documentat el seu mur de tancament nord, que estava bastit amb pedres i maons, disposats de manera irregular i lligats amb abundant morter de calç, de tonalitats blanques-grises. Al damunt del mur se li recolzava la volta de coberta de l'estructura, de la qual se n'ha localitzat el seu extrem est. Els maons que configuraven la volta estaven disposats a plec de llibre, amb el morter de lligam que era de les mateixes característiques que el del mur. A l'interior de l'estructura (on no hi havia la fonamentació de ciment UE-10) s'hi situava un estrat de reblliment de característiques molt similars a l'UE-03, que s'hauria format prèviament a la construcció de la fonamentació de ciment UE-10. La part documentada d'aquesta fonamentació tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest, i se n'ha documentat una llargada de 1'10m i una amplada de 70cm, continuant més enllà

dels límits sud i est de l'excavació. A les cotes superiors de l'UE-10 s'hi ubicava la base del possible dipòsit UE-04A i s'ha documentat una alçada total del conjunt de 1'25m; la fonamentació UE-10 continuava per sota de la cota final d'excavació. Com s'ha esmentat anteriorment, aquesta fonamentació rebria el trencament UE-12 associat amb el desmuntatge de l'UE-09. La seva cronologia se situaria al segle XX.

Final d'excavació del fossat, prèviament al desmuntatge de la fonamentació UE-10

Per sota de l'UE-03 s'ha documentat l'UE-05, que la formava un nivell de terra sorrenca de tonalitats vermelles, amb restes de morter de calç i alguna pedra de mida petita. La seva cota de localització se situava a 61cm (9'36m snm) respecte l'UE-01 i tenia una potència de 13cm. A nivell estratigràfic, l'UE-05 es lliurava a les cotes inferiors dels murs UE-06 i 08, a les cotes superiors del mur de la fossa sèptica (UE-09) i a l'arrencament de la seva volta de coberta. L'UE-05 es correspondria a

un rebliment, que s'hauria format durant el procés de construcció de l'edifici, a mitjans del segle XIX. Aquest estrat cobria un nivell de terra argilosa, de color vermell i bastant compactada, que ha estat identificat com a UE-07. A la zona sud de l'àrea excavada aquest nivell tenia unes tonalitats més fosques, pel contacte amb la canalització UE-11 i les filtracions dels residus que circulaven per la mateixa. L'UE-07 s'ha localitzat a 75cm (9'22m snm) de l'UE-01 i se n'ha documentat una potència de 61cm, continuant per sota de la cota final de l'excavació. A nivell estratigràfic, l'UE-07 estava tallada per la rasa del mur UE-06 (UE-13), així com pels trencaments associats amb la construcció de la canalització UE-11 i la fossa sèptica UE-09 (UE-14 i 15 respectivament). A partir d'aquesta dada estratigràfica, ubiquem la formació de l'UE-07 en un moment anterior a la construcció de l'edifici, a mitjans del segle XIX. Cal destacar que ni en aquest estrat ni en cap dels que se situaven per damunt no s'han recuperat materials arqueològics.

3. CONCLUSIONS

Durant la intervenció arqueològica que s'ha dut a l'edifici del carrer de Santcliment 22 de Barcelona (Barcelonès) s'han documentat diferents estructures, que s'haurien bastit i funcionat amb l'edifici actual, que es va construir a mitjans del segle XIX. D'aquesta manera, els resultats han estat negatius pel que fa a la localització d'estructures anteriors a l'edifici. Els treballs arqueològics estaven associats a les obres de rehabilitació de l'edifici i han consistit en el seguiment arqueològic de l'excavació del fossat de l'ascensor i la rasa de pas del clavegueró.

Les estructures localitzades es corresponien a la fonamentació d'un mur de tancament interior de l'edifici, així com estructures soterrades (canalitzacions de desguàs, una fossa sèptica i una fonamentació de ciment). La cronologia de la seva construcció se situaria des del moment de la construcció de l'edifici, a mitjans del segle XX, fins al segle XX. Pel que fa al mur de tancament, definia dos espais a est i oest i hauria estat desmuntat al segle XX. En aquest moment els dos espais van quedar unificats i es va instal·lar una biga de ferro per damunt del punt on discorria el mur. Durant els treballs arqueològics s'ha documentat la fonamentació del pilar de ciment al damunt del qual es recolzava aquesta biga. La construcció d'aquest pilar hauria suposat el desmuntatge parcial de la fossa sèptica. La canalització de desguàs de cronologia més moderna localitzada hauria estat amortitzada en el moment en què es va construir el pas del clavegueró existent en el moment en què s'ha dut a terme la intervenció. El pas d'aquest clavegueró ha estat aprofitat per a instal·lar-hi la nova conducció de recollida d'aigües residuals de l'edifici, que connectava amb la claveguera del carrer.

Notes

¹ Les dades relatives a aquest apartat s'han extret de: *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*. Vol. 1. Introducció. Barcelonès i Baix Llobregat. Enciclopèdia Catalana.

² <http://cartaarqueologica.bcn.cat/758>

³ <http://cartaarqueologica.bcn.cat/989>

⁴ <http://cartaarqueologica.bcn.cat/612>

⁵ <http://cartaarqueologica.bcn.cat/397>

⁶ <http://cartaarqueologica.bcn.cat/458>

⁷ <http://cartaarqueologica.bcn.cat/3469>